

Etické dilema eutanázie

Úvod

V různých společnostech či v írách napříč celým historickým vývojem neexistuje žádné jiné morálnější přesvědčení, které by bylo univerzálnější a nepochybnější než to, že zabíjení lidí je špatné. A lze smýšlení lidí změnit? Troufám si tvrdit, že je to úkol velmi těžký a nerealizovatelný. Nicméně z lékařského pohledu bychom si pod pojmem „zabít“ mohli představit takové kroky, které mohou pomoci od utrpení a bolesti spojené s umíráním.

Eutanazie je bezesporu nejen v současné době velmi diskutovaným tématem. A to nejen na poli medicínském, ale zejména na poli etickém, v oblasti náboženství, či v oblasti práva. Ono kladení otázek o ukončování lidského života je ale pochopitelné. Vývoj medicíny v jejích různých oblastech doslova posunul hranice smrti. Lidské životy jsou dnes díky lékařské vědě zachraňovány a prodlužovány. Otázka je, zda udržení života za každou cenu není samotným trpícím člověkem vnímána jako zátěž.

Cílem mé práce je popsat a analyzovat etické a právní otázky, které souvisí se zvolenou problematikou. V práci vysvětluji pojem eutanazie, její formy a zamýšlím se nad možným vztahem mezi pojmy „nechat zemřít“ a „zabít.“

Pro práci jsem zvolil relevantní odbornou literaturu, která se problematikou eutanazie zabývá, dále jsem čerpal z webových stránek, které obsahují aktuální informace a v neposlední řadě jsem se opíral o judikaturu České republiky.

Etické dilema

Obecně si dilema můžeme popsat, jako velmi obtížnou volbu mezi dvěma možnostmi, které se vzájemně vylučují. Etická dilemata nebo též morální dilemata jsou pojímána jako situace, kdy se člověk ocitne proti dvěma nebo vícero protichůdným morálním požadavkům, z nichž žádný nepřevyšuje ten druhý. V širším slova smyslu se tedy jedná o označení etických konfliktů či obtížných rozhodnutí. V užším pojetí bychom si mohli představit situace, ve kterých je každá dostupná volba špatná.

Problematika eutanazie

Troufám si tvrdit, že jedním z nejdiskutovanějších dilemat ve zdravotnictví je problematika eutanazie. Pokud bychom uvažovali o jeho hloubce, bezesporu bychom dospěli k závěru, že se jedná o velmi obsáhlý pojem, který je pro širší veřejnost těžce uchopitelný. To umocňuje také skutečnost, že právní koncept eutanazie je velice složitou a ošemetnou věcí. Nicméně z lékařského pohledu bychom si pod pojmem eutanazie mohli představit takové kroky, které mohou pomoci od utrpení, bolesti a dlouhého čekání na smrt či by mohli být východiskem z životních problémů a z nich plynoucích depresí. Současné chápání samotného pojmu eutanazie je velmi nesourodé a rozmanité. Pochopitelně podléhá názorovému vývoji, a to zejména v závislosti na rozvoji lidské společnosti. Nacházíme u něj také jistou determinaci jak historickou, tak sociální. Zároveň v něm můžeme shledat odraz právních, etických, ale i sociálních, náboženských a v neposlední řadě medicinských názorů. Termín eutanazie má různá vymezení. Z řeckého původu slova toto slovo znamenalo „dobré umírání“. To napovídá již složení tohoto pojmu, který se skládá ze dvou slov – eu, což znamená dobrý, příjemný, radostný a thanos, v překladu smrt. Eutanazie původně tedy znamenala pomoc člověku a zaměřovala se na zmírnění projevů bolesti, jak duševních, tak tělesných. Postupem času se pojem eutanazie posunul zcela významově a dnes jej chápeme, jak jsem zmiňoval, jako smrt z milosti či úmyslné urychlení smrti na přání pacienta nebo jeho rodiny. Většina autorů dnes vychází z holandského pojetí a eutanazii definuje jako úmyslné ukončení života člověka někým jiným než člověkem samotným na jeho vlastní žádost.¹ Nicméně podle Hippokratovy přísahy je eutanazie v rozporu s posláním lékaře. Munzarová ve svém příspěvku Zamyšlení nad eutanazií odkazuje na znění Hippokratovy přísahy, které říká: „nepodám nikomu smrtící látku, i kdyby ji ode mne žádal, a ani nikomu tuto možnost nenavrhu.“² Dále také pochybuje o vůli nemocného při rozhodování o ukončení jeho vlastního života. „Mezi zásadami moderní lékařské etiky a bioetiky často dominuje respekt k autonomii nemocného, kterou však je možné v mnoha případech zpochybnit. Rozhodování člověka totiž nesmí být znemožněno něčím, co ovlivňuje schopnost výběru. To, že v důsledku těžké choroby dochází ke ztrátě autonomie, je evidentní. Trpící se navíc uzavírá do osamění, a tak i pomoc jiného člověka v jeho vlastním rozhodování bývá ztížena.“³

---

¹DOLEŽAL, A., 2017. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: Právní aspekty*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2687-3.

²MPZ. *Zamyšlení nad eutanazií*. Marta Munzarová. [online]. Praha. [cit. 12. prosinec 2021] Dostupné z: http://www.zdrav.cz/web/mpz/mpz2604__vi__munzarova_m__euth.htm

³MUNZAROVÁ, M., 2005. *Zdravotnická etika od A do Z*. Praha: Grada Publishing. str. 75. ISBN 80-247-1024-2.

Eutanazie je především otázkou etickou, nikoli právní. Kdybychom zvažovali, že člověk má právo na sebeurčení (tedy v širším pojetí myšlenou, jako kontrolu nad sebou samým, v tom užším, jako právo přijmout či odmítnout svůj život nebo právo rozhodovat o jeho konci), které vychází z Listiny základních práv a svobod, mohli bychom si položit otázku, zda má právo člověk chtít po jiném člověku, aby mu přání (v tomto pojetí ukončení života) splnil? Z této úvahy nám jasně vyplývá, že eutanazie není čistě soukromou věcí, protože k jejímu uskutečnění musí být přítomny vždy dvě osoby. Ta osoba, která ji naplní a ten, který ono naplnění vyžaduje. Dle mého úsudku by do vlastních rozhodnutí každého člověka neměl mít právo zasahovat nikdo jiný než ten, kterého se rozhodnutí týká, tedy ta osoba, která o ukončení života uvažuje, a dále ti, které toto její rozhodnutí přímo ovlivní. Přesto, že je ve světě v některých zemích eutanazie legální, v České republice je stále trestným činem. Tento fakt vychází z přesvědčení, že základním posláním lékaře je především zachraňovat život. Problém tedy je, že doktor, který je zaměstnán v České republice nesmí odmítnout pomoc a musí vždy zachránit lidský život. Nicméně přístupným faktem v České republice je takzvaně „nechat zemřít“, jinými slovy upustit od dalších lékařských postupů, pokud jsou již zbytečné a přímo by nevedly k záchraně lidského života. K tomuto postupu se přiklání také Česká lékařská komora svým postojem. Přesto, že je dle ní eutanazie nepřipustná, lékař by neměl prodlužovat utrpení nemocného s nevléčitelnou chorobou. Domnívám se, že v tomto směru by lékařům měla být nápomocná celá společnost a zejména zákonodárná opatření.⁴

Základní rozlišení

Přední odborníci na lékařskou etiku rozlišují několik forem eutanazie. Především se jedná o dělení na aktivní a pasivní eutanázii. Pod pojmem aktivní eutanazie si můžeme představit záměrné usmrcení pacienta na jeho vlastní žádost (killing). Jedná se o „strategii přeplněné stříkačky“, kdy lékař úmyslně podá pacientovi smrtící látku. Opakem aktivní eutanazie je eutanazie pasivní označována jako „strategie odkloněné stříkačky“ a spočívá v již zmíněném „ponechání zemřít“, tedy v ustoupení od aktivního konání, přerušení léčby nebo v nepokračování v léčebných postupech prodlužujících život pacienta. Tato vyplývá z práva člověka na přirozenou smrt, a tudíž je akceptována i po právní stránce. Nicméně k takovému postupu ukončení života pacienta se lékař může přiklonit až když vyčerpá veškeré možnosti pomoci. Nutno na tomto místě podotknout, že v takovém případě rozhodně nejde o rozhodnutí subjektivní, nýbrž o verdikt celého konzilia odborníků. Jedná se o soubor pravidel, která opravňují zdravotníky nezahajovat resuscitaci. Tento program se označuje „DNR“ (z angl. „do not resuscitate“). V České republice se do pasivní eutanazie řadí program NR čili NeResuscitovat.⁵ Jedná se o předem plánované postupy, které by si pacient ve stavu umírání přál či nepřál. Možnost vykonat pasivní eutanázii podtrhuje i článek 9 Úmluvy o biomedicině. Hovoří o „posledním pořízení nemocných“ (living will) a říká, že „*bude brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době*

---

⁴MUNZAROVÁ, M., 2005. *Zdravotnická etika od A do Z*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1024-2.

⁵DOLEŽAL, A., 2017. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: Právní aspekty*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2687-3.

*zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání.*⁶ Nicméně tento institut „životní vůle“ je používanou metodou jen v některých zemích například v USA (pacient sepíše vlastní vůli pro případy, kdy nebude moci kvůli zdravotnímu stavu posoudit svou situaci). Další formou je eutanazie na základě autonomní žádosti pacienta, takzvaná vyžádaná. Nevyžádaná eutanazie, je pak eutanazie pacienta, který není schopen vzhledem ke svému zdravotnímu stavu o ni požádat, ale předpokládá se, že kdyby mohl, učinil by tak. Nedobrovolnou eutanazií rozumíme takovou, která je provedena bez ohledu na názor pacienta, ale s ohledem v jeho prospěch. Velmi diskutovaným tématem a také povoleným činem je asistovaná sebevražda, používaná například ve Švýcarsku nebo v Německu. Jedná se o smrt, kdy pacient zemře svou rukou, ale za asistence lékaře nebo jiného zdravotníka.⁷ Pokud bychom se na tento problém podívali trochu hlouběji, jistě bychom dospěli k závěru, že by v tomto případě mohl být lékař spolupachatelem, který vědomě napomáhá podáním smrtícího prostředku pacientovi, coby sebevrahovi k vykonání sebevraždy. Nicméně z právního hlediska jde dle mého názoru o to, kdo samotný akt ukončení života vykoná, zda to bude lékař, který podá smrtící lék, a bude tak vraždit či zabíjet, nebo půjde o akt sebevraždy pouze za asistence. Nejen v odborných zdravotnických publikacích můžeme najít velké množství diskuzí týkajících se hledání argumentů podporujících či ospravedlňujících aktivní eutanazii či její zakázání.

Etický aspekt eutanazie – zabít nebo nechat zemřít?

Ve vztahu k eutanázii je také důležité rozlišovat mezi pojmem „nechat zemřít“ a „zabít.“ Dovolím si krátké zamyšlení. Z určitého pohledu by se dalo odvodit, že mezi těmito pojmy není rozdíl. Pokud totiž podáme umírajícímu smrtící lék, zabijeme ho. Stejně tak, ale pokud mu nepodáme lék, který prodloužil jeho život, zemře také. Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy bychom mohli najít. Při eutanázii člověk zemře, protože si to sám přeje. Při nechání zemřít pak proto, že je nemocný, a právě z tohoto důvodu umírá. Jinými slovy při zabíjení zemře každý člověk, ať zdravý nebo nemocný. Při nechání zemřít, jen ten nemocný. V etické rovině je třeba mít na zřeteli, že ukončení života či nechání zemřít a zabít, není totéž. Z pohledu práva nejde na tomto místě necitovat článek 6 Listiny základních práv a svobod deklarující právo na život, který říká, že *„každý má právo na život...a nikdo nesmí být zbaven života.“*⁸ Pochopitelně z tohoto ustanovení vyplývá, že „zabít“ i „nechání zemřít“ není v českém právním řádu přípustné. Tento zákaz také nalezneme v nejstarším kodexu, Desateru božích přikázání, v šestém přikázání „nezabiješ.“ Pokud bych chtěl svou teorii rozvíjet dál, dostal bych se k dalšímu ustanovení Listiny základních práv a svobod, které říká, že *„porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.“* Dalo by se tedy konstatovat, že v tomto případě „nechat zemřít“ vítězí nad „zemřít.“ A dospíváme na tomto místě k závěru, že určitá forma eutanazie v České republice povolena je. Spočívá ve výše popisované možnosti pasivní eutanazie, kdy lékař nepokračuje v léčebných postupech prodlužujících život pacienta, a vyplývá z práva člověka na přirozenou smrt, a tudíž je akceptována i po právní stránce.

⁶Sdělení: 96/2001 Sb., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině.

⁷VÁCHA, M., 2019. Eutanazie. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2575-3.

⁸Zákon: 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Otázkou ale zůstává, zda vůbec můžeme najít, stanovit či definovat onu hranici, kdy by bylo možné ukončení života provést? Odpověď si každý musí najít sám.

Závěr

V práci jsem se zaměřil na vysvětlení jednoho z nejdiskutovanějších pojmů ve zdravotnictví, a to na pojem eutanazie.

Při úvaze o její hloubce, se nedá nekonstatovat, že se jedná o velmi obsáhlý pojem, který je pro širší veřejnost těžce uchopitelný. To umocňuje také skutečnost, že právní koncept eutanazie je velice složitou a ošemetnou věcí a eutanazie je především otázkou etickou, nikoli právní.

Z lékařského pohledu bychom si pod pojmem eutanazie mohli představit takové kroky, které mohou pomoci od utrpení, bolesti a dlouhého čekání na smrt. Nicméně bychom si mohli položit otázku, zda má právo člověk chtít po jiném člověku, aby mu přání ukončení života splnil? Z této úvahy jasně vyplývá, že eutanazie není čistě soukromou věcí, protože k jejímu uskutečnění musí být přítomny vždy dvě osoby. Ta osoba, která ji naplní a ten, který ono naplnění vyžaduje.

Dle mého úsudku by do vlastních rozhodnutí každého člověka neměl mít právo zasahovat nikdo jiný než ten, kterého se rozhodnutí týká, tedy ta osoba, která o ukončení života uvažuje, a dále ti, které toto její rozhodnutí přímo ovlivní.

Seznam zdrojů

DOLEŽAL, A., 2017. *Eutanazie a rozhodnutí na konci života: Právní aspekty*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2687-3.

MUNZAROVÁ, M., 2005. *Zdravotnická etika od A do Z*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1024-2.

VÁCHA, M., 2019. *Eutanázie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2575-3.

Internetové zdroje

MPZ. *Zamyšlení nad eutanázií. Marta Munzarová*. [online]. Praha. [cit. 12. prosinec 2021]
Dostupné z: http://www.zdrav.cz/web/mpz/mpz2604__vi__munzarova_m__euth.htm

Právní předpisy

Sdělení: 96/2001 Sb., *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně*.

Zákon: 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*.